

CASTRUL DE LA HOGHIZ ÎN LUMINA UNOR NOI DESCOPERIRI MONETARE

de CORNELIU POPA

În vara anului 1988 am găsit în colecția profesorului de istorie Silviu Lancea de la Școala generală Hoghiz (jud. Brașov) doi denari romani¹. Din informațiile obținute rezultă că monedele au fost descoperite în primăvara anului 1986 pe teritoriul castrului de doi elevi care le-au încredințat profesorului. Elevii cu care au stat de vorbă au relatat că au găsit monedele lângă zidul de est al castrului. Deplasându-ne la fața locului, am stabilit locul descoperirii, indicat de elevi, și am constatat că monedele fuseseră găsite pe nivelul de călcare al castrului de piatră în zona în care se făcuseră săpături în anii 1976 și 1977 de către cercetătorul clujean D. Protase.

Iată cele două monede (fig. 1):

1. AR. Traian, 2,63g, 18 mm; BMC III, p. 114, Roma, grupa a VI-a, a. 112—117;
2. AR. Hadrian, 2,85g, 19 mm; BMC III, p. 246, Roma, grupa a II-a, a. 118.

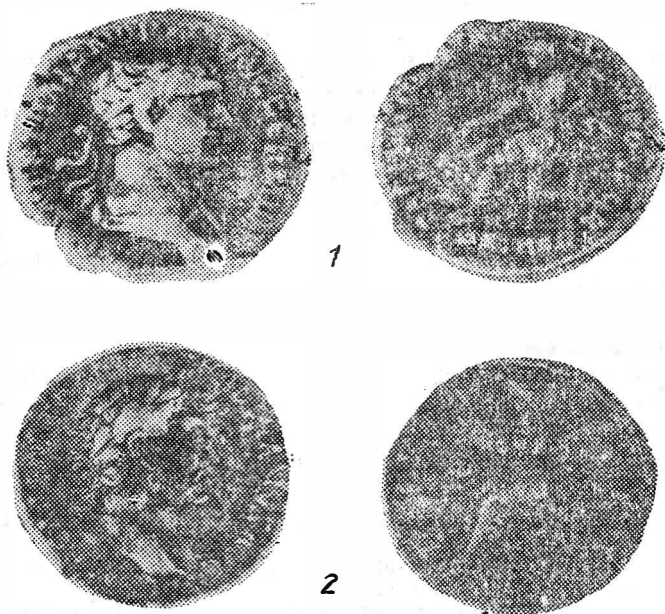

Fig. 1. 1 denar de la Traian ; 2 denar de la Hadrian.

¹ Monedele se află în colecția profesorului S. Lancea care ne-a permis să le publicăm. Îi mulțumesc și pe această cale dr. Alexandru Barnea pentru sprijinul în reelaborarea articolului prezent.

Monedele pe care le prezentăm întregesc cu încă două exemplare numărul denarilor de la Traian și Hadrian descoperiți în zona de sud-est a Transilvaniei, de felul celor de la Hărman, Rîșnov și Brașov². În același timp, ele vin să completeze informațiile noastre despre castrul de la Hoghiz, importantă fortificație romană de pe malul Oltului.

Castrul de la Hoghiz, aflat în fața comunei Ungra, pe malul stîng al riului, a fost cercetat sistematic în anii 1949³, 1975 și 1976⁴. De formă dreptunghiulară, i s-au putut preciza două faze de construcție: prima, de pămînt, cînd s-a ridicat o incintă dublă alcătuită din două rînduri de palisadă la distanța de 3 m una de alta, cu bermă de 2,50 m și șanț ai cărui pereți sînt drepecți; a doua fază, cînd peste castrul de pămînt s-a ridicat cel de piatră care păstrează, în general, dimensiunile castrului de pămînt de cca. 220 × 165 m. Este un castru cu dublu zid, cel interior de 2,70 m, iar cel exterior de 0,90 m, avînd temelii din blocuri mari de piatră legate cu mortar, iar paramentul este clădit din blocuri de piatră fasonată. Colțurile castrului sînt rotunjite și prevăzute cu cite un turn⁵. Acest castru, împreună cu cele de la *Caput Stenarum* și de la Brețcu, prezintă, prin alcătuirea incintei duble, o particularitate remarcată pînă acum doar la castrarele din colțul de sud-est al Transilvaniei⁶.

În castrul de la Hoghiz au staționat mai multe unități militare auxiliare, precum *ala I Asturum*, *cohors III Gallorum* și, probabil, *numerous Illyricorum*, așa cum o dovedesc inscripțiile și materialele tegulare provenite din descoperiri intimplătoare sau sistematice de acolo⁷. Dintre descoperirile monelare din castru și din așezarea civiică din apropiere sînt semnate în literatura de specialitate emisiuni de la Traian, Antonius Pius, Severus Alexander, Iulia Mamaea și Gordian al III-lea⁸, precum și emisiuni de după retragerea stăpînirii romane din Dacia, de la Probus, Diocletian, Constantius Chlorus, Maximin Daza, Constantin cel Mare, Constantin al II-lea, Constantian al II-lea, Iulian Apostata, Iovian, Valentinian, Gratian, Valentinian al II-lea, Theodosius și Arcadius⁹.

Monedele pe care le-am prezentat se inscriu în rîndul celor sigur găsite în castru, fiind și cele mai vechi. Opinem că ele aparțin fazei a doua a castrului de la Hoghiz, adică a castrului de piatră ridicat în primii ani ai domniei lui Hadrian, poate chiar în anul 118, după victoria trupelor guvernatorului Q. Marcius Turbo împotriva sarmaților iazigi și roxolani. Față de aceste evenimente, Hadrian a luat măsuri de fortificare a graniței estice pe linia Oltului și de reorganizare a provinciei cucerite de Traian la prima diviziune administrativă prin constituirea provinciilor Dacia Inferior și Dacia Superior¹⁰. Cu acest prilej a fost adusă la Hoghiz o *vexillatio* a Legiunii a XIII-a Gemina care, pe lingă construcția castrului a ridicat și un monument imperial de piatră din care s-a păstrat un fragment descoperit în anul 1940 în ruine și aflat astăzi la muzeul din Sibiu. Întregirea inscripției a dat naștere unor discuții contradictorii¹¹ și a fost rezolvată printr-o lectură plauzibilă abia de curînd¹².

Rezultă așadar că monumentul dedicat lui Hadrian s-a făcut concomitent cu ridicarea castrului de zid, în perioada cînd împăratul se afla în Dacia și reorganiza provincia cucerită de Traian, foarte probabil în anii 118—119 e.n., așa cum o dovedesc și monedele de care ne-am ocupat la începutul acestor rînduri.

² Maria Chițescu, Mariana Marcu, Gh. Poenaru Bordea, Cumidava 11, Brașov, 1978, p. 17.

³ K. Horedt, SCIV, 1, 1950, p. 124; idem, Materiale, 1, 1953, p. 788—789.

⁴ D. Protase, Sargeția, 13, 1977, p. 191—202.

⁵ Cr. M. Vlădescu, *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, Craiova, 1986, p. 81; idem, *Armata romană în Dacia Inferior*, București, 1983, p. 117.

⁶ D. Protase, în *Limes XI*, Budapesta, 1977, p. 307—309.

⁷ IDR III/4, p. 183—192.

⁸ K. Horedt, Materiale, 1, 1953, p. 796; D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii*, București, 1966, p. 94.

⁹ K. Horedt, *Contribuții la istoria Transilvaniei în sec. IV—XIII*, București, 1963, p. 32—34; D. Protase, *op. cit.*, p. 165.

¹⁰ Cr. M. Vlădescu, *Fortificațiile . . .*, p. 95; V. Moga, *Din istoria militară a Daciei romane. Legiunea XIII Gemina*, Cluj-Napoca, 1985, p. 23.

¹¹ V. Moga, *op. cit.* p. 69; IDR III/4, p. 8—14.

¹² IDR III/4, p. 184.

THE HOGHIZ CAMP IN THE LIGHT OF SOME NEW MONETARY DISCOVERIES

Summary

The author presents two imperial Roman denarii issued by Rome, one from Trajan in the years 112—117 A. D. and the other one from Hadrian in 118 A.D. They have been discovered on the Olt Valley in the Roman camp from Hoghiz (the Braşov district). This camp which has two phases of construction, one of earth and the other of stone, is similar to the other two from *Capul Stenarum* and Breţcu.

Our opinion is that the coins belong to the second phase (that means to the stone one) erected at the beginning of Hadrian's rule on the occasion of the first administrative division of Dacia, maybe even in the years 118—119 A.D., by a *vexillatio* of the 13-th Gemina Legion which also erected an imperial monument, out of which a fragment has been kept an recently completed.

This inscription (IDR III/4, 230) confirms once more the mentioned opinion.

EXPLANATION OF THE FIGURES

Fig. 1.1 denarius from Trajan ; 2 denarius from Hadrian.

